

LA INTERVENCIÓ DEL PAPA EN EL CONCILI D'EFÈS

Per a fer la història del Concili d'Efès i donar-ne un judici encertat, cal molt de seny. És facilíssim tirar cap a la dreta o cap a l'esquerra, ja defensant i exaltant en tot i per tot Sant Ciril, la característica del qual no era pas la serenitat i el constant equilibri; ja, el que és molt pitjor, acostant-se massa cap a Nestori, considerant-lo quasi únicament com a víctima de certes intemperàncies i com a home de doctrina ortodoxa, encara que exposada en termes poc definits i acurats. Saber desfer-se de tot l'embolic d'humanes peteses, ineptituds i fins passions, i, aixecant la mirada, saber veure planant damunt de tot l'acció de la divina Providència que fa viure a la Santa Església una vida sobrenatural, plena de llum i de força divina, amb ordre i ritme diví, tot i vivint els homes que la integren una vida humana i de vegades molt humana: tal ha d'ésser l'objectiu, que d'una manera molt particular tingui l'historiador del Concili d'Efès, en el qual estan, de primer antuvi, estranyament barrejades les dues vides sobrenatural i humana, la llum i el fum, l'ordre diví i l'agosarament, la pressa i fins els embolics humans.

Nosaltres no ens sentim amb forces per a tan feixuga càrrega; conscients de les dificultats, les deixarem a d'altres, i, per la rostra banda, ens limitarem a un punt tan senzill com important: *la intervenció del Papa en el Concili d'Efès*; i encara d'aquest punt no farem més que triar alguna cosa.

INTRODUCCIÓ

Per a tallar d'un cop la qüestió de l'elecció del nou arquebisbe de Constantinoble, resol Teodosi II cridar d'Antioquia un predicador de gran fama, *Nestori*. Entronitzat aquest el 10 d'abril de 428, semblà de bon principi que ocuparia, com un altre Joan Crisòstom, la seu de la capital de l'Imperi. Però aviat començaren les prevencions i sos-

pites sobre la seva ortodòxia. És ben difícil exposar amb precisió les idees de Nestori, i, a més, ací no és necessari. El cert és que no li agradava anomenar Θεοτόκος a la Verge Santíssima, i sols ho tolerava amb certes distincions; ultra això, l'ús que feia, en tota la qüestió de l'Encarnació, dels noms concrets i abstractes: *Déu i divinitat, home i humanitat*, era molt poc correcte i segur; i, en general, les explicacions seves sobre el mode d'unió del Verb amb la Humanitat Santíssima eren poc fermes, poc clares, plagades d'equívocs, i, per tant, molt plenes de perills. Això és el *mínimum* que en tot cas ha de dir-se (1) de la doctrina de Nestori, fos quina fos la seva ortodòxia subjectiva.

Predicacions imprudentíssimes de Nestori contra del Θεοτόκος, distincions inoportunes sobre termes tradicionals, fórmules ce so estrany i caire heterodox, mogueren a molts en contra d'ell; se l'acusà públicament d'*heretge* (2). Nestori, refiat de si mateix, no amagava pas els seus sermons i fins els envià a Roma (3). Com que el papa Sant Celestí no sabia grec, els hagueren de traduir, i amb tot això passà bastant de temps (4). També els escrits de Nestori, escampats per moltes bandes, arribaren a Alexandria. La pietat dels fidels es commogué vivament. Una gran figura ocupava llavors la seu d'Alexandria, intel·ligència potent i subtil, i d'una profunda formació teològica: *Sant Ciril*. Aquest descobrí immediatament el perill de les noves explicacions, i, entremig dels seus canviants i ondulacions vagues, subtils i indefinides, va saber fixar, concretes i precises, les afirmacions o, almenys, les conseqüències a les quals hi havia perill imminent de què portessin les explicacions noves de Nestori.

Alarmat per la ràpida difusió dels escrits de Nestori, Sant Ciril escriu primer, poc després de la Pasqua de 429, una llarga carta dogmàtica als seus monjos, on propugna amb gran seguretat doctrinal la legitimitat del Θεοτόκος (5). Uns mesos després, a la fi de l'estiu del mateix any, dirigeix una carta a Nestori; en ella insinua que un recull d'escrits, χαρτίων (6), ha arribat a les mans del papa Sant Celestí

(1) Com que diem el *mínimum*, es poden citar quasi totes les relíquies que queden de les obres de Nestori. Vegi's Loofs, *Nestoriana*, Halle A. S., 1905; p. e. Serie. IX, *ibid.*, p. 249 ss.

(2) *Act. Concil. Oecum. iussu atque mandato soc. scient. argentorat.* editit SCHWARTZ, tomus I: *Concil. Eph.*, vol. I, partes I-VII editae annis 1927-1929, vol. II-V, annis 1923-1929, Walter de Gruyter, Berolini et Lipsiae.—Citarem sempre que podrem aquesta esplèndida edició crítica amb l'abreviatura *A. C. O.* I i el volum, part i pàgina que sigui; ací és: ...I, I, pp. 101-102.

(3) *Ibid.*, p. 78.—El llatí vegi's en *A. C. O.* I, 2, p. 8.

(4) *Ibid.*—*A. C. O.* I, 2, p. 7. Certament es refereix el papa a les cartes, però sembla que també a les homilies.

(5) *A. C. O.*, I, 1, 1, p. 10 ss.

(6) *Ibid.*, p. 24. Sembla referir-se a les homilies.

i que aquest i els bisbes, que eren amb ell, li han preguntat, com si estessin tot escandalitzats (ὡς πάνυ σκανδαλισθέντες), si eren o no de Nestori tals escrits. La resposta de Nestori és freda i amb bastant de claredat titlla Sant Ciril de manca de caritat en moltes coses (7). Per segona vegada escriu Sant Ciril a Nestori, i llavors li envia la magnífica carta Καταφλυαροῦσι (8) que el Concili d'Efès aprovarà més tard, i que, no sols és una defensa del cas particular del Θεοτόκος, sinó també una explicació ferma i clara de la doctrina de l'encarnació. La nova resposta de Nestori no es fa esperar; en la carta Τὰς μὲν καθ' ἡμῶν ὕβρεις (9), escrita en termes enèrgics, com de qui es sent igual a Sant Ciril, intenta Nestori justificar les seves idees, per cert ben desgraciadament i amb un fort regust d'heterodòxia, que cal ésser molt benèvol per a subtilitzar en la seva defensa. De totes maneres, Sant Ciril trobava davant seu un home enèrgic i que es volia mantenir ferm en el seu punt de vista. Veient, doncs, Sant Ciril la ineficàcia de la seva actuació, emprèn afanyosament la tasca d'interessar en l'assumpte els que podien influir eficaçment. Escriu a l'emperador, escriu a les dues *Augustes*, escriu a les dues joves germanes de Santa Pulquèria (10); però, sobretot, escriu a Roma. Amb això arribem ja al que volíem. Deturem-nos, doncs, i examinem sense pressa, encara que breument, com entra Roma en aquest transcendental negoci, i quin és, en conseqüència, el curs dels esdeveniments.

I. — ABANS DEL CONCILI

La primera carta que Sant Ciril escriu a Sant Celestí és molt digna d'atenció. Segons ella, Sant Ciril es veu forçat d'escriure al papa, γράφω πάλιν ἀναγκαίως (11), no solament per una raó general, sinó perquè "els antics costums de les esglésies persuadeixen que es comuniqui a Sa Santedat" el negoci: τὰ μακρὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἔθη πείθουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι (12). Li dóna, doncs, compte sumàriament de l'escàndol produït a Constantinoble amb la impugnació del Θεοτόκος. Per a més detalls es remet al recull d'escrits que li envia, traduïts ja al llatí: una col·lecció de textos extrets dels escrits

(7) *Ibid.*, p. 25: καίτοι πολλῶν παρὰ τῆς σῆς Θεοσεβείας οὐ κατὰ ἀδελφικὴν ἀγάπην (δεῖ γὰρ εἰπεῖν εὐφημότερον) γεγονότων...

(8) *Ibid.*, p. 25 ss.

(9) *Ibid.*, p. 29 ss.

(10) *A. C. O. I*, 1, 1, p. 42 ss.; *ibid.*, 5, p. 26 ss.

(11) *A. C. O. I*, 1, 5, p. 10.

(12) *Ibid.*

de Nestori i dels Sants Pares, i, a més, cartes seves (13). Ell no ha volgut rompre la comunió amb Nestori d'una manera franca, però *παρηγοίας* (14), abans de comunicar el negoci a Sant Celestí. Ara, doncs, li demana "que es digni formular el que li sembli just, i si convé comunicar amb ell (Nestori) o d'ací endavant prohibir decididament que ningú no comuniqui amb qui pensa i ensenya tals coses" (15). Notem que és el patriarca de la més poderosa seu de l'Orient el que així escriu a Roma. I encara més: demana després Sant Ciril al papa que faci saber clarament per cartes el que pensa sobre l'assumpte, als bisbes de Macedònia i a tots els bisbes de l'Orient. I la raó és perquè així "empenyerem els que (ja) ho desitgen a què tots, amb una ànima i amb una sentència, es tinguin drets i defensin la recta fe combatuda" (16). La unanimitat en combatre a Nestori la pretenia Sant Ciril mitjançant la intervenció de Roma. Lluny anava Sant Ciril a buscar força per assolir la unanimitat; però Roma era Roma, igualment ara, quan trontollava l'imperi occidental, que abans, quan era fort i terrible; la força de "la Gran Roma" estava per damunt de totes les vicissituds del poder humà.

I Roma intervé (17). La resposta de Sant Celestí, tallant com una espasa, és la d'un home que té plena consciència de la seva preminent posició i imposant autoritat. En diverses cartes, datades l'11 d'agost de 430 (18), la dóna a conèixer als interessats. La carta a Nestori és un *ultimatum* terrible. Després d'expressar llargament el papa la seva tristesa per les impies i pèrfides predicacions de Nestori, diu taxativament que aprova la fe de Sant Ciril, i, per tant, que, si vol Nestori ésser amb ell — Celestí —, prediqui exactament el que vegi predicar a Sant Ciril. Per fi ve la sentència, roenta com el foc: Ell, el papa, per son propi compte, amb la força de la seva autoritat, llança al bisbe de la "Nova Roma" fora de la comunió de l'Església universal, si no compleix les condicions que taxativament i peremptòria li ordena. I, usant de la mateixa autoritat, encarrega a Sant Ciril que, a nom seu, faci conèixer a Nestori i a tots els germans el que ell ha decretat. Per a res no esmenta Sant Celestí l'autoritat ni de Sant Ciril ni de qualsevol altre; Sant Ciril farà conèixer la sen-

(13) *Ibid.*, p. 12.

(14) *Ibid.*

(15) *Ibid.*

(16) *Ibid.*

(17) Abans de respondre el papa, sembla que es va celebrar un Sínode romà, del qual estem molt mal informats. Gairebé no en coneixem sinó un fragment conservat per *Arnobi el Jove*, on figuren les enèrgiques paraules que llavors pronuncià Sant Celestí (*ML*, 53, 289-290).

(18) JAFFÉ, *Regesta Pontif. Roman.*, t. I, p. 56, Lipsiae, 1888.

tència “perquè tots han de saber el que es fa quan es tracta d’una causa de tots” (19). La comissió donada a Sant Ciril és més clara en la carta dirigida a ell. Diu així: “Per consegüent, ajuntada amb tu l’autoritat de la nostra seu, fent ús amb fermesa i exactitud de la nostra representació (20), executaràs aquesta sentència: que, d’ací a deu dies, comptats des del dia d’aquesta admonició, condemni en declaració extesa per escrit (21) les seves malvades predicacions i confirmi que sobre la generació de Crist, el nostre Déu, professa aquella fe que té l’Església Romana i la de la teva Santedat i la pietat universal; o, si no fa això, immediatament la teva Santedat, prenent cura d’aquella Església, sàpiga que ell (Nestori) de totes maneres ha d’ésser separat del nostre cos... Havem escrit també aquestes mateixes coses als nostres sants germans i companys de bisbat Joan, Rufus, Juvenal i Flavià, per tal que la nostra o, millor dit, la divina sentència de Crist Nostre Senyor contra d’ell a molts sigui manifesta” (22). Realment en la carta dirigida a aquests quatre bisbes, amb la mateixa energia parla el papa de la sentència donada per ell, millor dit, per Crist Déu (23), en virtut de la qual, si Nestori no es subjecta a les condicions que li proposa, serà separat del cos de l’Epicopat, o, com deia en la carta a Nestori, “de la comunió de l’Església catòlica universal” (24).

Ni el gran Sant Lleó I no va parlar amb més autoritat! I àdhuc ara, quan ja després del Concili Vaticà està perfectament desvetllada en tothom la consciència de la suprema autoritat del papa, ni el mateix Lleó XIII^e ni Pius X^e ni Pius XI^e no han parlat ni han manat més resoltament i més autoritativament. I és el cas que des del primer moment en tot aquest negoci la conducta del papa Sant Celestí és inequívoca, resolta i imposant. Sense dubtar un instant, essent a l’Occident, envia les seves ordres i *ultimatum* a totes les grans seus de l’Orient. De Sant Celestí es comunica la força a Sant Ciril. Aquest, tantost fet plenipotenciari del papa, ja no prega a Nestori, ni li dóna consells, ni li presenta queixes, sinó que més aviat, fort amb la força de Roma i ple d’empenta i coratge, reuneix un sinode

(19) *A. C. O. I*, 2, p. 12.—Vegi’s també *I*, 1, p. 83.

(20) “...vice nostra usus”, *A. C. O. I*, 2, p. 6.—Al text grec es llegeix: ...τῆ ἡμετέρας διαδοχῆ χρησάμενος, etc. (*A. C. O. I*, 1, 1, pp. 76-77). Sant Celestí invoca la seva successió, διαδοχῆ; s’entén prou el que vol dir. Al llatí, reproduït per Mansi, hi ha moltes variants.

(21) *Conceptis verbis*, diu el llatí, reproduït per MANSI, IV, 1022. El grec diu: ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ, és a dir, en declaració feta per escrit (*A. C. O. I*, 1, 1, p. 77).

(22) *A. C. O. I*, 2, p. 6.—Vegi’s també *I*, 1, pp. 76-77.

(23) *A. C. O. I*, 2, p. 22.—Vegi’s també *I*, 1, p. 91. És la carta dirigida a Joan d’Antioquia.

(24) *A. C. O. I*, 2, p. 12.—Vegi’s també *I*, 1, p. 83.

a l'Ègippte i envia a Nestori una carta peremptòria, assenyalant-li taxativament i amb gran autoritat el què ha de creure i el què ha d'anatematitzar. És veu d'on li ve la força. Immediatament després d'una curta introducció invoca la autoritat del Concili Romà presidit per Sant Celestí, per tal que s'aparti de doctrines "tan esquerranes i absurdes"; en cas contrari, si no ho fa "segons el terme fixat en les lletres del citat Santíssim i Piíssim Bisbe i Comministre nostre de l'(Església) dels Romans, Celestí, sàpigues que tu no tens gens de part amb nosaltres ni lloc ni paraula entre els sacerdots de Déu i bisbes" (25).

L'actuació de Sant Celestí en el negoci de Nestori, sobretot aquesta primera anterior al Concili d'Efès, ha estat molt impugnada, encara que moltíssim menys que la de Sant Ciril. Se l'ha titllada d'imprudent, precipitada, més plena de crits que de llum, i fins de cruel envers Nestori (26). No ens pertoca a nosaltres posar en el seu just punt totes aquestes greus acusacions, ja que totes elles no impugnen pas l'autoritat primacial del papa, que és el principal per nosaltres, sinó més aviat la manera d'exercir-la. Però, abans de passar endavant, diguem-ne almenys una paraula.

Certament, la millor defensa de Sant Celestí, i encara més la de Sant Ciril, no està en defensar-los en tot i per tot; Déu ens en guard. En primer lloc, és veritat que les cartes de Sant Celestí, impetuoses com les cataractes del Niàgara, ens fan enyorar altres documents romans, on amb sòbria precisió es dona serenament i majestuosament la fórmula lluminosa del misteri; però això no vol pas dir que no hi hagi en elles més que crits i res de llum; al contrari, el papa assenyala suficientment a Nestori el que vol d'ell. Si primer li diu, potser massa universalment: "Alexandrinae Ecclesiae sacerdotis fidem et probavimus et probamus... Cui fratri si a te praebetur assensus, damnatis omnibus quae hucusque sensisti, statim haec volumus praedices quae ipsum videas praedicare" (27); però després en una frase curta li apunta amb prou claredat el que és principal de tot: "Nisi... hanc perfidam novitatem, quae hoc quod venerabilis Scriptura coniungit, nititur separare... damnaveris, etc." (28). Per a Nestori, que havia llegit ja i fins intentat refutar la magistral carta de Sant Ciril, Κατα-

(25) *A. C. O. I*, i, 1, p. 34.

(26) Vegi's el que diu el mateix DOM J. CHAPMAN, *Mgr. Batiffol on the Apost. See*, en *Downside Review*, maig 1925, p. 109, n. 1.

(27) *A. C. O. I*, 2, p. II.—Vegi's també *I*, 1, p. 82.

(28) *Ibid.*, p. 12.—*Ibid.*, p. 83. Diu BOSSUET, després de citada aquesta curta sentència: "En Nestorii dogma praecise improbatum, etc.", *Gallia Orthodoxa sive*, etc.. l. VII, c. IX, ed. Bar-le-Duc, 1863, t. 7 de les *Oeuvres complètes*, p. 330 a.

φλυαροῦσι, aprovada més tard pel Concili d'Efès, la frase devia ésser prou clara, i potser fariem millor si diguéssim que era evident. En ella era assenyalat el pecat principal de Nestori; aquest no volia dir que “el Verb havia nascut de Maria Verge, que havia patit, estat crucificat, etc.”; no volia dir sinó, a tot estirar, que “la Humanitat, encara que sempre unida a la Divinitat, havia nascut, patit, etc.”. Doncs aquest, el que era el punt capital, assenyalava Sant Celestí en la seva carta, manant que Nestori *no separés el que la Sagrada Escriptura ajuntava*. A la llum de les repetides explicacions de Sant Ciril, la fe del qual era tan solemniament aprovada per Sant Celestí en la mateixa carta a Nestori, aquest no podia menys d'entendre que allò que el papa volia d'ell era que no anés dient que la Divinitat era impassible i que la Humanitat patí i morí, etc., com si això fos l'expressió pura i integral de la veritat; sinó que més aviat digués senzillament que Déu mateix, fet home per nosaltres, va patir i morir, etc. D'aquesta manera no es separava *quod venerabilis Scriptura coniungit*. N'hi havia, doncs, prou de llum, almenys per a començar i donar solució al punt més urgent i capital. Per això creiem nosaltres que no és prou equitatiu afirmar que Nestori no podia saber què era allò que Sant Celestí demanava d'ell. No ho podia saber, presa la carta de Sant Celestí en abstracte, sí; en concret i dintre de les circumstàncies, no.

Es diu també que el terme donat a Nestori per retractar-se era curtíssim, i, per tant, insuficient. Però Joan d'Antioquia, en una carta plena de seny que escrigué a Nestori (tant de bo que aquest l'hagués seguida al peu de la lletra!), li diu: “Encara que el meu Senyor, el bisbe amadíssim de Déu, Celestí, hagi posat en la carta un terme curtíssim, circumscriuint la resposta a deu dies, segons el que conté la seva carta, però aquest negoci es pot executar fins en un sol dia, més encara, àdhuc en poques hores” (29). No siguem, doncs, nosaltres més exigents que el mateix amic de Nestori, el patriarca d'Antioquia.

Finalment la carta de Sant Celestí a Nestori fa esgarrifança i sembla tremendament aplanadora. Sense demanar a Nestori cap explicació, sense donar-li cap oportunitat de defensa, descarrega Sant Celestí damunt d'ell una potentíssima cataracta d'acusacions gravíssimes, l'amenaça amb terrible sentència dins el termini de deu dies i, cosa que per força havia de fer més sagnant la ferida, confia l'execució de la sentència precisament al seu rival, amb qui estava actualment en lluita: Sant Ciril d'Alexandria, un dels qui, fins suposada

(29) A. C. O. I, I, I, p. 94

una òptima voluntat, més difícilment es farien càrrec de la manera de parlar de Nestori, ja que els antioquens i alexandrins tenien diferent terminologia i insistien en punts de vista distints, en explicar el misteri de l'Encarnació.

Negar tota veritat a aquesta acusació, seria mentir. Però ens sembla que es poden i es deuen rebaixar les tintes del quadre. Cert que a nosaltres, moderns, ens deixa estabornits la carta de Sant Celestí. Acostumats a un ambient de delicadesa i formes suaus —almenys relativament— quasi no podem comprendre el to elevadíssim i fortíssim que, ja d'un bell principi, pren Sant Celestí. Cartes digníssimes, donades en nostres temps, són fortament censurades; què es diria d'una carta tan terrible? Però en aquell temps hi havia altres costums o convencionalismes; les paraules o no semblaven tan fortes com avui o bé la gent no era tan primmirada com ara. No cal que anem a Sant Jeroni per trobar un exemple apropiat. Els mateixos Sant Ciril i Teodoret, en la mútua lluita que es començà a propòsit dels anatematismes de Sant Ciril contra Nestori, s'escriuen de vegades, l'un contra de l'altre, amb tanta de duresa i gairebé crueltat que, si ara ho féssim nosaltres, donats els nostres costums, senzillament escandalitzaríem. Això, doncs, ens farà menys estranya la carta de Sant Celestí a Nestori, ço és, d'un superior, damunt del qual pesa tota la responsabilitat, a un súbdit seu, propagador d'heretgies amb grandíssim detriment de les ànimes.

Però no n'hi ha prou amb tal resposta. Perquè podria hom afegir que semblant carta seria comprensible en contra d'un obstinat; però ella era el primer avís de part del papa. Com s'explica, doncs, un acte tan fulminant? Aquest és el punt més difícil en la defensa de l'actitud de Sant Celestí.

I, no obstant, hi ha altíssimes consideracions que convé tenir en compte per a fer un judici cabal. Per molt de temps l'Església catòlica havia viscut entre contínues tempestes i lluites, sotraguejada i devastada a l'Orient i a l'Occident per una heretgia que havia escampat un simple sacerdot, Arrius. Amb molta de dificultat acabava l'Occident d'alliberar-se de la insidiosa heretgia pelagiana, el pare de la qual havia estat un senzill monjo, Pelagi; quan heus ací que es presenta no ja un simple monjo o sacerdot a propagar una nova heretgia, sinó el mateix patriarca de la "Nova Roma", figura que, a més, gaudia fama de zelosa ortodòxia i era ben acreditada a la cort, fins davant del mateix emperador. De l'Orient arriben afanyosament a Roma missatgers i correus anunciant les grans pertorbacions que a tot arreu ja s'han produït. De fet aquestes devien ésser molt greus,

ja que el mateix Joan d'Antioquia escriu a Nestori que la forta tempesta s'havia estès fins a les Esglésies llunyanes (30).

Custodi, posat per Jesucrist, de la fe de tota l'Església, el papa sent damunt seu tot el pes de la gran responsabilitat que comporta tan sublim ministeri. Quina commoció no deuria experimentar, doncs, Sant Celestí, quan de l'Orient li arribaren noves tan desoladores! Com quan es cala foc a una casa i molts són en imminent perill d'ésser cremats bo i vius, l'amo o el qui n'és responsable, no està de moment per contemplacions i delicadeses d'urbanitat, i tot el seu pensament es concentra a salvar la gent i la casa; així Sant Celestí, veient que un foc d'heretgia potent s'estenia a totes les esglésies, va voler deturar el mal amb un cop rapidíssim; i com que el volcà, d'on sortia el riu de foc, era el bisbe de Constantinoble, va voler immediatament, amb ordres fulminants, o rendir o desacreditar l'heresiarca. Obtingut això, després ja vindrien amb calma les consideracions personals possibles envers Nestori, encara que subordinades sempre i en absolut al bé universal. En aquest supòsit, devia acudir-se naturalment al papa de fer-hi intervenir Sant Ciril, com a persona de fe integèrrima, coneguda ja i aprovada per ell mateix; el qual estava també al corrent de tot el negoci, i podia ésser immediatament avisat d'una manera segura per mitjà del seu missatger Possidoni, qui de l'Orient era vingut a Roma. Tant més, quan que no es tractava sinó d'executar una sentència donada en termes concretíssims pel mateix papa. Les altres consideracions, purament personals, no seria estrany que semblessin a Sant Celestí, almenys de moment, secundàries.

Els qui no tenen prou estima del do preciosíssim de la fe, no es faran càrrec del que ara diem. Però els qui saben el que val, i com és de tremenda la responsabilitat davant de Déu de qui està obligat a vetllar per ella, sobretot si és el principal responsable i com el *motor* suprem de tot el que es faci en ordre a la seva defensa, es sentiran moguts, si no a defensar absolutament a Sant Celestí, certament a fer-se càrrec de la seva actitud; i distingint entre un bé universal d'ordre elevadíssim, com era el que pretenia assolir Sant Celestí, i els béns particulars de Nestori, com la conservació del seu crèdit, etc., etc., infinitament petits en comparació d'aquell bé universal, pensaran no sense versemblança que és molt comprensible que en l'apreciació de Sant Celestí, donades les circumstàncies, gairebé s'esborrés la figura de Nestori i passés a un lloc totalment secundari, i no fulgurés amb tota força sinó el gravíssim perill de la fe i la ne-

(30) A. C. O. I, I, I, p. 94.

cessitat d'acudir a la seva defensa tan ràpidament i eficaçment com fos possible, costés el que costés.

II. — EL CONCILI D'EFÈS

No ens pertoca a nosaltres d'investigar d'on va sortir la idea de celebrar un Concili universal (31). El fet és que el 19 de novembre de 430 va ésser enviada a tots els metropolitans una lletra imperial convocant-los a Efès per a la Pasqua de Pentecostès de l'any següent, 7 de juny de 431, i avisant-los al mateix temps que portés cadascú alguns pocs sufraganis, aquells que judiqués més a propòsit, ὀλίγους οὐς ἂν δοκιμάσειεν (32). S'ordenava també que abans del Concili ningú no fes innovacions en privat o separadament (33). És clar que aquest pas de l'emperador havia de modificar el curs dels esdeveniments. Donada tal decisió, hauria estat imprudentíssim per part de Sant Celestí l'oposar-s'hi i voler portar endavant la seva sentència sense tenir en compte el Concili. De totes maneres, una cosa és ben certa: i és que Sant Celestí, amb la seva pròpia autoritat, volia (i es creia en pleníssim dret a fer-ho) arreglar definitivament la controvèrsia promoguda sobre punts capitalíssims de la fe catòlica. I no era ell sol. Sant Ciril també en tenia prou amb la sentència del papa i fins preguntà i tot a Sant Celestí, després de la convocació del Concili, si la sentència donada contra Nestori restava en vigor (34). No cal notar que Nestori va considerar com no donada la sentència del papa, que li va ésser presentada de part de Sant Ciril, el 7 de desembre, per una legació de quatre bisbes, uns dies després de l'edicte imperial. Nestori podia pensar que, si el papa volia fer complir la seva sentència sense comptar amb el Concili, ja urgiria; i no sembla mal pensat. De fet, el papa prudentíssimament es va acomodar a la idea del Concili i, encara que de primer hagués pensat arreglar tot el negoci per ell mateix i amb la seva autoritat, va escriure a Sant Ciril indicant-li prou clarament que, si Nestori condemnava els seus errors, fos admès pel sant Concili; altres consells de moderació i prudència li donava en ordre a la persona de l'arquebisbe (35).

(31) Vegi's, per exemple, HEFELE-LECLERCQ, *Histoire des Conciles*, t. II, part I, l. IX, c. II, París, 1908, p. 287 ss.; E. AMANN, *Nestorius*, article al *Dict. de théol. cath.*, cols. 106-107. Notarem de passada que, al nostre entendre, en aquest article, per altra banda ben documentat, es defensa massa a Nestori i massa poc a Sant Ciril.

(32) *A. C. O.* I, 1, 1, p. 115.

(33) *Ibid.*

(34) *A. C. O.* I, 2, p. 26. La pregunta de Sant Ciril no es conserva; es coneix indirectament per la resposta de Sant Celestí.

(35) *Ibid.*, pp. 26-27.

Passem ja al Concili. Amb això entrem en moments històrics difícilíssims. Per gran fortuna, quasi tot el que hi ha de fosquíssim i embolicat per a l'historiador, no ens cal examinar-ho per a conèixer la força de la intervenció de Sant Celestí amb les seves cartes i amb els seus legats.

1. Com hem dit abans, el Concili estava convocat a Efès per a Pentecostès de 431, o sigui, per al 7 de juny. Però en aquella data molts dels metropolitans no eren encara arribats. Nestori va arribar primer o entre els primers, acompanyat d'una quinzena de metropolitans seus i un nombre de bisbes que no es pot ben precisar; poc després va arribar Sant Ciril amb una cinquantena de bisbes, la meitat, poc més o menys, dels seus sufraganis. Mennon, el bisbe d'Efès, hi havia reunit una quarantena dels seus sufraganis i uns dotze bisbes de Pamfília. Juvenal de Jerusalem i Flavià de Tessalònica no arribaren sinó uns quants dies després de Pentecostès. Faltava, encara, Joan d'Antioquia amb els seus. I ara arribem a un punt històric embolicat, caòtic, on els testimonis semblen contradir-se, per bé que potser tots diuen un poc de veritat, però tal vegada cap d'ells la veritat sencera. Es tracta de la convocatòria, a primera vista impacient i apressada, feta per Sant Ciril el 21 de juny, per celebrar la primera sessió del Concili l'endemà, dia 22, abans de l'arribada de Joan d'Antioquia, del qual ja es sabia que era molt a prop. ¿És que, tant Joan d'Antioquia en trigar, com Sant Ciril en apressar-se, tenien segones intencions, per bé que rectes i legítimes en elles mateixes, i després, no volent-les confessar, no donaven sinó certs fragments de veritat que justificuessin els seus actes *externs*? Déu ho sap; però els documents, si ho fan sospitar, són massa embolicats perquè hom pugui treure'n conclusions amb garantia de certesa (36).

Donem, doncs, per convocada la primera sessió, i, fixant-nos en el punt que constitueix l'objecte d'aquest estudi, vegem la intervenció de Sant Celestí, i com la força vinguda de Roma és la que en realitat ho sosté tot.

El president del Concili és Sant Ciril; a més, les actes diuen expressament que ocupava també el lloc del papa Sant Celestí: διέποντος καὶ τὸν τόπον τοῦ ἀγιωτάτου καὶ δοιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας Κελεστίνου (37). Comença el "prevère Pere d'Alexandria, primicer

(36) Per part de Sant Ciril vegi's, p. e., la relació oficial feta pel Sínode a Sant Celestí (*A. C. O. I, 1, 3, p. 6*). Per a més detalls: *Nestorius et la controverse nestorienne*, per M. JUGIE, c. I, § V, p. 49, nota 1, París, 1912. — Per part dels "orientals" vegi's, per exemple, la sentència donada per ells en la seva primera sessió (*A. C. O. I, 1, 5, p. 122*); la relació a les *Augustes*, *ibid.*, p. 132, i molt particularment la protesta dels 68 bisbes que volien que s'esperés a Joan d'Antioquia i els occidentals (*A. C. O. I, 4, pp. 27-28*).

(37) *A. C. O. I, 1, 2, p. 3*.

dels notaris” presentant els fets de la causa. Pere fa notar expressament que tots dos, Sant Ciril i Nestori, han acudit a Roma i que el papa Sant Celestí ha escrit el que era del cas, τὰ εἰκότα, i que la seva resposta contenia la forma o regla manifesta del que s’havia de fer τύπον φανερόν περιέχοντα (38). Després de diverses lectures i testimonis que fonamenten la sentència, arriba aquesta, curta i terrible com un llamp. Els Pares del Concili diuen que la donen κατεπειθέντες ἀπό τε τῶν κανόνων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Κελεστίνου, etc. (39). Això és verdaderament notable (40). Dues forces, i solament dues, es presenten com empenyent i dirigint tota l’augusta assemblea vers el terrible anatema contra Nestori: *els cànons i Sant Celestí*. Era aquest nom l’únic que podia figurar tot sol i junt amb els cànons sense pretensió excessiva i amb veritable majestat. Qualsevol altre hauria semblat fora de lloc, ni que fos el primat de la nobilíssima església cartaginense, Capreol, allí representat i gairebé present mitjançant una magnífica carta; o el mateix Sant Ciril, l’idol, diguem-ho així, de quasi tots els bisbes reunits, el qual no pot pronunciar allí una paraula ni fer llegir cap escrit seu que no sigui rebut amb entusiasme, gairebé delirant, de la majoria. Cap d’aquests, ni qualsevol altre, no hauria pogut ocupar, sense produir estranyesa i semblar un usurpador, el lloc únic que amb tota naturalitat el Concili reconeix a Sant Celestí, abans mateix que fossin presents els seus legats i podessin influir en l’assemblea.

I encara més. Les cartes de Sant Ciril, llegides al Concili, són fora de tota comparança molt més lluminoses, molt més sàvies que les de Sant Celestí. Els bisbes es desfan en lloances de Sant Ciril, al pas que no es fa notar en les actes cap aclamació ni cap lloança per a la carta de Sant Celestí, de la qual ara tractem i que els va empènyer a la sentència. Sant Celestí, en qüestió de ciència, està molt per dessota de Sant Ciril i al costat d’aquest quasi sembla un ignorant. Tots els que llegim ara les cartes de Sant Celestí no podem reprimir una forta impaciència, observant quanta remor de paraules i relativament quan poca de llum. Però arriba el moment solemne de donar la sentència, i l’única persona l’autoritat de la qual apareix com planant d’una manera imposant damunt del Sinode i empenyent-lo fortament, és, no el savi i doctíssim Sant Ciril, el líder triomfal de l’assemblea, sorollosament aclamat, sinó l’inculte i quasi ignorant Sant

(38) *Ibid.*, p. 3.

(39) *Ibid.*, p. 54.

(40) Vegi’s S. HERBERT SCOTT, *The Eastern Churches and the Papacy*, part II, c. IX, pp. 149-153. Escrita aquesta obra per un protestant, sembla, no obstant, ésser d’un catòlic; és plena d’assenyades observacions.

Celestí. I és que aquell té ciència, aquest autoritat. Per això Sant Ciril, en les seves cartes comminatòries a Nestori, no oblida mai l'autoritat de Sant Celestí; en ella es funda; ella és la seva força. I encara notarem un altre detall. Llegida al Concili la cèlebre carta de Sant Ciril, Καταφλυαροῦσι, aquest, essent i tot el que era davant d'aquella assemblea, pregunta als bisbes si la seva carta conté, sí o no, doctrina ortodoxa (41). Això no es pregunta mai, tractant-se del papa (42); fóra una estridència, una indignitat. Del papa hom rep el que diu; de Sant Ciril, encara que sigui Sant Ciril, es pot qüestionar si és o no ortodox, si està o no en la veritat.

Tot això que anem anotant són *realitats* que “mole sua stant” i que prescindeixen en absolut de petiteses de paraules i de frases en què gasten tant de temps i tanta gravetat anglicans com Brighth, Denny i altres (43); petiteses la recerca de les quals sembla impròpia d'hommes anglesos i de seny, i que es podrien concedir gairebé totes sense que es llevés cap cosa seriosa de la realitat i substància del que ara exposem (44).

2. Hem dit alguna cosa de la primera sessió del Concili. Eloqüent és també el testimoni que ens porten de la força primacial ro-

(41) *A. C. O. I*, I, 2, p. 13.

(42) *Ibid.*, p. 36; *ibid.*, I, 1, 3, p. 57.

(43) W. BRIGHTH, *The Roman See in the early Church*, etc., I, § XIX, *The Council of Ephesus*, p. 144 ss., Londres, 1896; E. DENNY, *Papalism*, etc., c. XI, p. 166 ss., Londres, 1912.

(44) ¿Què ens importa, per exemple, a nosaltres (per a fixar-nos en el que anem dient) que καταπειρω significui *compellere* o només *impellere*? Doncs que significui *impellere*, com vol el doctor Brighth (*loc cit.*, pp. 158-159) i nosaltres hem admès traduint *empènyer*, encara que aquest verb inclou un matis d'intensitat i força, i més si s'afegeix ἀναγκαιώς; però, amb això i tot, ¿què treu de la mateixa *realitat* imposant, que hem declarat al text?—Denny tradueix així la cèlebre frase de la sentència conciliar contra Nestori, que ja havem citat al text: “...we, necessarily impelled by the Canons (ἀναγκαιώς καταπειχθέντες ἀπό τς τῶν κανόνων) and in accordance with (ἐκ) the letter...”, etc. (*loc cit.*, sect. LV, p. 174, n. 370). Ha notat aquest autor, enemic declarat del Papat, que a la frase grega hi ha dues preposicions, ἀπό i ἐκ; ha dividit per tant la frase de manera que solament ἀπό τς τῶν κανόνων es refereixi a καταπειχθέντες. Doncs, sigui. I què? Substancialment, res; perquè substancialment es poden fer les mateixes observacions que acabem de fer al text. Però, no obstant, ja que Denny tradueix el grec tan subtilment, ens permetrem aquesta observació: Ni ἀπό ni ἐκ no són preposicions ordinàries de la veu passiva; el verb passiu demana ordinàriament genitiu amb la preposició ὑπό, solament algunes vegades admet altres preposicions, entre elles ἀπό i ἐκ; doncs una i altra *poden*, en el nostre cas, afectar el verb. Però s'ha d'advertir que a més, en el nostre cas, *deuen* afectar el mateix verb passiu; perquè després d'ἀπό ve la enclítica τς correlativa d'un καὶ que segueix, i després de καὶ no ve pas cap verb en forma tal que pugui el membre ἐκ τῆς ἐπιστολῆς referir-se a ell. Doncs la textura és: καταπειχθέντες ἀπό τς τῶν κανόνων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, etcètera: dos membres que afecten el mateix participi passiu. Solament que les preposicions semblen expressar un matis distint. Quin sigui, és delicat precisar-ho; però, mirats els significats més ordinaris d'ἀπό i ἐκ, podríem dir que ἀπό indica quelcom més extrínsec i de significació més vaga i genèrica; en canvi ἐκ significa quelcom més intrínsec i afegeix potser un matis de direcció.

mana les sessions successives d'aquella assemblea. Però no tocarem sinó sumàriament alguns punts.

Pocs dies després de la primera sessió, arribaren a Efès els legats del papa; portaven instruccions de Sant Celestí, molt precises i autoritàries, com de qui té la suprema autoritat (45). Si ja era vinguda la *Sacra* imperial del 29 de juny prescrivint que de bell nou s'exposés tot l'assumpte davant de tots els bisbes reunits, el Concili no en va fer cabal; i el 10 de juliol es tingué la segona sessió per rebre els legats del papa, escoltar les cartes que portaven i comunicar-los la sentència fulminada ja contra Nestori.

Presideix Sant Ciril, del qual es torna a dir i es dirà en altres sessions (46), encara que ja hi siguin presents els legats, que ocupa el lloc de Sant Celestí. La primera veu que ressona en aquella augusta assemblea és la d'un dels legats, Felip, simple prevere, el qual fa notar que l'assumpte està definitivament resolt fa temps pel bisbe de la Càtedra Apostòlica en la seva carta al bisbe de l'església d'Alexandria, i que ara, per mitjà dels legats, n'envia una altra per tal d'enfortir la fe catòlica (47). Parlen després els altres dos legats, demanant que es llegeixin les noves lletres del bisbe de la Seu Apostòlica "per les quals la vostra Beatitud podrà conèixer quina cura té de totes les esglésies" (48). Es llegeix la carta, i aquesta vegada tots la saluden amb grans aclamacions. Però aquestes aclamacions eren un xic vagues: "...Κελεστίνω τῷ ὁμοφύχῳ τῆς Συνόδου, etc." (49). Potser per això, i per fer ressaltar degudament la posició del papa, immediatament després de les aclamacions, el legat Projecte pronuncia aquestes paraules de meridiana claredat: "Que la vostra Santedat consideri la forma (τύπῳ) de la carta del sant i venerable papa Celestí, el Bisbe, el qual ha exhortat a la vostra Santedat, no ensenyant-la com a ignorant sinó fent-li memòria com a la que n'està assabentada, a fi que aquelles coses que fa temps definí i ara s'ha dignat recordar, maneu que siguin portades a terme exactíssimament (εἰς πέρας κελύσσητε πληρέστατον ἄγεσθαι) segons el canon de la fe comú i la utilitat de l'Església catòlica" (50). És a dir, que la concòrdia entre Sant Celestí i el Sínode ve i deu venir de què el Sínode executi fidelíssimament allò que ja fa temps ha definit Sant Celestí. En lloc de cap pro-

(45) *A. C. O.* I, 2, p. 25. Per exemple: "...ad disceptationem si fuerit verum, vos de eorum sententiis (és a dir, *dels Pares del Concili*) iudicare debebitis, non subite certamen."

(46) Per exemple la 4.^a el 16 de juliol (*A. C. O.* I, 1, 3, p. 15).

(47) *Ibid.*, p. 53.

(48) *Ibid.*, p. 54.

(49) *Ibid.*, p. 57.

(50) *Ibid.*, p. 57.

testa, contesta immediatament en el sentit del legat, Firmus, arquebisbe de Cesarea de Capadòcia, un dels líders del Concili. Diu així: “Tant el primer sufragi com la regla (51) de l’assumpte els va donar l’apostòlic i sant soli del santíssim i sacratíssim bisbe Celestí mitjançant les lletres als bisbes amadíssims de Déu...; al qual seguint també nosaltres... vàrem executar la forma, τὸν τύπον ἐξεβίβασαμεν, reconeixent en ella una sentència canònica i apostòlica” (52).

Al final de la sessió torna a parlar el legat Felip. Les paraules que pronuncia són profundament romanes: “Donem gràcies a aquest sant i venerable Sínode perquè, llegides a vosaltres les lletres del nostre sant i benaurat papa, heu ajuntat (53) els sants membres al sant cap amb les vostres santes veus (54) i amb les vostres santes aclamacions; car no ignora pas la vostra Beatitud que el cap de tota la fe o encara dels apòstols [és] el benaventurat Pere, l’apòstol... etcètera” (55). La relació entre Sant Pere, cap dels apòstols, i Sant Celestí, successor seu i cap de tota l’Església catòlica, és evident. Després de tan solemnia paraules, demana el legat que se li presentin les actes. Ni davant aquesta ni a cap de les importantíssimes afirmacions del legat Felip fan notar les actes ni una sola paraula, ni un sol

(51) Regla o forma, τύπον, *ibid.*, p. 58.

(52) *Reconeixent, deprenent, observant*, o quelcom equivalent, però no pas *fulminant* o *pronunciant*. Traduïm tota la frase de l’edició crítica de Schwartz que posa: «...τὸν τύπον ἐξεβίβασαμεν, κανονικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐν αὐτῷ κατανοήσαντες κρίσιν», és a dir, ἐν αὐτῷ τύπῳ, que és el substantiu immediat. Amb això sol cauen per terra totes les observacions de Denny (*lloc cit.*, p. 176) i de Brighth (*lloc cit.*, p. 163); els quals, no havent pogut usar encara l’edició crítica de Schwartz, llegeixen αὐτῷ sense preposició i ho refereixen a un substantiu *més llunyà* Νεστόριον, el qual és gratuït fins suposada i tot la mala lliçó, i, a més, tradueixen *κατανοήσαντες* per *by pronouncing*, significació potser forçada per l’anterior mala lliçó i que és impròpia del verb *κατανοέω*. No és aquesta l’única vegada, ni molt menys, en què Denny, Brighth i altres enemics del Papat fan arguments—per altra banda poc forts—utilitzant lliçons poc crítiques. Fins *per crítica interna* volen alguna vegada corregir certes lliçons. Per exemple, en la carta de Sant Ciril a Joan d’Antioquia es llegeix: «...ἡμεῖς γὰρ τοῖς παρ’ αὐτοῦ ἀκολουθήσομεν κρίμασι...» (*A. C. O. I, 1, 1, p. 92*). A aquestes paraules el doctor Brighth observa: “...for we shall follow the decisions given...” [here Mr. Rivington (un catòlic) proceeds] “by him”, meaning Celestine, and the Greek text has παρ’ αὐτοῦ; *but this is clearly an iteration, by oversight, of the previous παρ’ αὐτοῦ, for the context requires παρ’ αὐτῶν*, and so the Latin version has “*quae illi iudicaverunt...*” (*Obra cit.*, *lloc cit.*, p. 149). Doncs bé: sigui el que sigui de la interpretació del text, l’edició crítica de Schwartz posa παρ’ αὐτοῦ sense cap variant favorable a παρ’ αὐτῶν. L’aversió al Papat no és guia prou fidel per al cèlebre professor d’Oxford!—Denny en aquest lloc, recorre a un altre procediment. Ell, que tan subtilment tradueix alguna vegada el grec, en el nostre cas cita i tradueix simplement el llatí, deixant en absolut l’original grec (*Obra cit.*, *lloc cit.*, p. 169, n. 358). Però ni això val, perquè l’edició crítica de Schwartz porta aquesta forma llatina: “*nos enim sequimur quae ab eo sunt iudicata*” (*A. C. O. I, 3, p. 41*).

(53) Pròpiament “portat, conduït”, ἐνηνόχασα.

(54) Batiffol diu que en grec està embolicada la frase; però és que ell llegeix ταῖς ἁγίαις ἡμῶν φωναῖς (*Le Siège Apostol.*, c. VI, § IV, p. 381, n. 1). L’edició crítica de Schwartz porta ὑμῶν.

(55) *A. C. O. I, 1, 3, p. 58*.

senyal de protesta; estaven en son lloc (56). Després de Felip, i l'últim de tots, parla el bisbe d'Ancira, Teodot. Les seves paraules són notables: "El Déu de totes les coses ha demostrat ésser justa la sentència del sant Concili per mitjà de la vinguda de la carta del religiosíssim bisbe Celestí i de la presència de vostra Religiositat; ja que heveu mostrat el zel del santíssim i sacratíssim bisbe Celestí i la sollicitud envers la religiosa fe" (57). Digníssima clàusula final de la sessió és aquesta: "La sentència de Sant Celestí és la demostració, ἀπέδειξεν, de la rectitud de la sentència del Concili". Força objectiva imponent i criteri lògic segur, tots dos, un i altre, són a Roma i vénen de Roma. Tals foren les veus que per boca dels legats i dels líders del Concili ressonaren a Èfès.

3. Magnífiques han estat les declaracions del 10 de juliol: més encara ho seran les de l'endemà. Els legats Felip i Arcadi demanen la lectura de les actes per confirmar la sentència. Acabada la lectura, parla primer de tots el legat Felip; les seves paraules són d'una significació i d'una transcendència extraordinàries. Gairebé ni després del Concili Vaticà no es pot parlar de la potestat primacial del papa, com de dret diví, amb més majestat i força; podran ésser ara les fórmules més arrodonides i geomètriques, però la força vital és idèntica. Comença així el seu discurs: "Per a ningú no és dubtós; més encara, de tots els segles és conegut que el sant i beatíssim Pere, el príncep i cap dels apòstols, la columna de la fe, el fonament de l'Església catòlica, de Nostre Senyor Jesucrist, Salvador i Redemptor del llinatge humà, va rebre les claus del Regne, i a ell li ha estat dada potestat d'empresonar i deslliurar els pecats; el qual fins ara i sempre en els seus successors viu i fa de jutge. Per consegüent, el qui és

(56) Vegi's S. HERBERT SCOTT, *obra cit.*, lloc cit., pp. 153-154.

(57) *A. C. O.* I, 1, 3, pp. 58-59.—Referint-se a les paraules de Teodot, citades al text, escriu així el doctor Brigh: "The bishop of Ancyra then said that Celestine's letter was a divinely given proof of the justness of their decision. But why? Because it showed his "zeal for the divine faith" (*Obra cit.*, lloc cit., p. 163). Aquestes paraules del professor d'Oxford no corresponen al grec. En grec està el verb en plural: ἰδεδείχθη i es refereix, no a la carta de Sant Celestí en quant a tal, sinó als legats. Per tant, la raó afecta als legats. Com si diguéss: "Déu ha demostrat la justesa de la sentència del Concili per mitjà de la carta de Celestí i a més per la vostra presència; perquè heveu mostrat o en vosaltres s'ha vist el zel i sollicitud de Celestí". Ara bé, si en Sant Celestí no s'admet una influència i força especial, que ella sola faci com *demostració* i prova certa de la rectitud dels determinis del Concili, aquesta raó és evidentment nulla i fins ridícula. Hagués estat la carta de Sant Celestí lluminosa i plena de saviesa, com les de Sant Ciril, i haguessin els legats fet discursos savis i demostratius en contra de les heretgies de Nestori; i llavors *potser* les paraules de Teodot haurien tingut alguna altra sortida que la de donar una autoritat per damunt de tots a Sant Celestí. Però amb una carta sense llum particular per al cas de Nestori, i amb legats que parlen, no pas explicant i donant raons de la doctrina ortodoxa, sinó amb un to plenament autoritari, l'explicació de les paraules del bisbe d'Ancira no pot ésser cap altra que l'autoritat suprema de Sant Celestí.

segons el degut ordre son successor en el càrrec i lloc (58), el sant i beatíssim papa nostre Celestí, el Bisbe, ens ha enviat a nosaltres a aquest sant Concili per substituir la seva presència...” (59). El discurs del legat, encara que pronunciat en llatí segons sembla més probable, és traduït al grec, i en grec inserit en les actes. Les afirmacions formulades són solemníssimes; els drets, tan solemniament afirmats en favor del papa, són amb plena claredat els drets de primat *iure divino* damunt tota l'Església. I, no obstant, el silenci, la manca de tota protesta, així en aquesta com en les altres sessions, tant d'una com d'altra banda, dintre i fora del Concili (que se sàpiga), fins dels mateixos “orientals” ben assabentats de tot, són absoluts. Considerat això, Herbert Scott, tot i essent protestant, escriu: “...el cèlebre discurs del legat Felip és inflexible en les seves pretensions. Ell va ésser pronunciat en llatí, llengua que els Pares no comprenien, però, com que va ésser inserit en grec a les actes del Concili, i com que cap Pare del Concili, almenys que jo sàpiga, no aixecà cap protesta, he de concloure que tots l'acceptaren. — He de judicar que en el pensament de Felip no hi havia dubte de què els papes: — 1^a) tenien un primat de jurisdicció; — 2^a) i tenien aquest primat de dret diví — com a successors de Sant Pere. — I per raó del seu silenci, he de suposar que els membres del Concili creien el mateix” (60). Les paraules de Felip, així com ressonaren augustes en mig del silenci reverent del Concili, han ressonat també en tots els segles; i últimament el Concili Vaticà les va consagrar per a la immortalitat, fent-les seves (61). Després del “prevere de la Seu Apostòlica” parlen els altres dos legats. Encara que no pas tant com en el discurs d'aquell, podríem també en llurs declaracions notar com fan ressaltar la preeminència de Sant Celestí.

Llavors, després dels magnífics discursos, sobretot de Felip, pren la paraula el mateix Sant Ciril. “Les deposicions (dels legats), diu, són clares al sant Concili, ja que han depositat omplint el lloc de la Càtedra Apostòlica i de tot el Concili occidental dels amadíssims de Déu i santíssims bisbes; de consegüent, han executat allò que ja fou definit pel santíssim i amadíssim de Déu, el bisbe Celestí, i han concordat amb la sentència, $\psi\eta\phi\omega$, donada contra l'heretge Nestori pel sant Concili convocat ací a la metròpoli d'Efès...” (62). La interven-

(58) Lafrase grega és: “...Τούτου τοιγαροῦν κατὰ τάξιν ὁ διάδοχος καὶ τοποτηρητής...” (A. C. O. I, I, 3, p. 60).

(59) *Ibid.*

(60) *Obra cit.*, lloc cit., p. 154.

(61) Vegi's el que ha escrit molt atinadament M. JUGIE, *Ephèse (Concile d')*, al *Dict. de Théol. cath.*, cols. 155-158.

(62) A. C. O. I, I, 3, p. 62.

ció de Sant Ciril és breu en paraules, però no pas en sentit. Per de prompte no s'hi nota la més mínima inquietud o molèstia per les exigències estupendes i tan solemniament proclamades en favor del poder primacial del papa. Tranquil·lament, senzillament, com si allò que s'havia dit fos la cosa més òbvia i natural, es limita a observar que les declaracions fetes pels legats estan ben clares, ja que no fan sinó representar al papa i al Concili occidental i, per tant, són simples executors d'allò que ha estat ja determinat pel papa. En aquest encadenament de raons es veu que la força del Concili occidental estava en el papa. En aquesta mateixa força del papa, com havem notat abans, estava també la força de Sant Ciril i del Concili d'Efès; era, per tant, el papa la força real que ho sostenia tot. Melangiosament ho reconeixia el mateix Nestori quan escrivia: "... el bisbe de Roma (Celestí), ell que havia tingut l'acció principal contra mi al Concili d'Efès" (63).

En arribar ací, observa amb molt de seny Batiffol: "...La segona sessió del Concili d'Efès, del 10 i 11 de juliol, era closa. Els bisbes adreçaren una relació d'aquesta segona sessió a l'emperador. Aquesta hauria estat l'ocasió d'excusar-se prop d'ell de no haver tingut en compte la carta imperial del 29 de juny; però hom té la sorpresa de constatar que no presenten cap excusa. Ells es consideren com el sant Concili reunit en la metròpoli dels efesis per la gràcia de Déu i segons l'ordre dels emperadors. Regracien el príncep d'haver excitat el zel dels "sants bisbes occidentals" a venjar el Crist ultratjat. S'alegren de què els legats de la Seu Apostòlica hagin aportat "la sentència del sant Concili de tot l'Occident", i hagin aprovat la sentència, tal com era, donada a Efès. El príncep sabrà així que la sentència donada a Efès és la de tota la οἰκουμένη. Els bisbes, per altra banda, recorden que "el primer, el santíssim bisbe de la gran Roma, abans que el present santíssim Sínode fos reunit, va notificar per carta la seva sentència i va confiar al santíssim i amadíssim de Déu, Ciril, bisbe de la gran vila dels alexandrins, [la missió] d'ocupar el seu lloc" (64).

4. Encara es van celebrar altres sessions (65), i, tancat el Concili, encara restava molt a fer fins arribar a l'acord de 433. El material, entre actes, correspondència de tota mena, sermons dogmàtics i de circumstàncies, etc., és abundantíssim, dispers en diverses col·leccions, tallat i retallat, quasibé caòtic. Grossa feina per als historia-

(63) *Livre d'Héraclide*, II, 2. *Événements qui suivirent la condamnation de Nestorius*, p. 327.

(64) *Obra cit.*, lloc cit., p. 383.

(65) *Cfr. A. C. O.* I, 1, 3, pp. 15-26; i I, 1, 7, pp. 84-125.

dors; però nosaltres no en som pas. Més aviat per al nostre objectiu, que no és pas fer la història del Concili d'Efès, creiem haver dit el que és suficient, i, per tant, volem ja posar fi a la nostra modesta contribució en ordre a celebrar la memòria del Concili d'Efès. Tot el que ens pertoca ho podríem condensar dient que, o al mateix Concili d'Efès o a conseqüència d'ell i de la seva força dominadora, "es va fer allò que va voler Roma"; ens referim, és clar, a la cosa mateixa, no pas als procediments de més o menys prudència. Nestori va ésser deposat, exiliat, i en l'exili va morir fent apologies de la seva doctrina, però abandonat de quasi tothom. Joan d'Antioquia, que semblava destinat a representar un paper de seny i equilibri al Concili d'Efès i que per un inexplicable cop de geni i obcecació, es va posar en situació tan difícil, va sentir en contra seva paraules fortes de Roma (66) que per gran sort no varen passar endavant; es va veure precisat a fer les paus amb Sant Ciril, i, encara que això va ésser d'una manera honrosa, fou, de totes maneres, condemnant el seu amic Nestori (67). I el gran Teodoret, el líder intel·lectual dels "orientals", va haver també d'anatematitzar el seu amic Nestori, malgrat la immensa repugnància que sentia; el mateix haurà de fer solemnement uns anys més tard al Concili de Calcedònia.

I quant a la part doctrinal, es va mantenir amb tota plenitud la unitat real, íntima, profundíssima, no ja de mera acció, sinó d'ésser i constitució, entre la divinitat i humanitat en la persona única de Nostre Senyor Jesucrist, barrada tota entrada a les subtils i perilloses distincions i explicacions de Nestori que lògicament, almenys així ho semblava, anaven a parar a una unitat moral, energètica, voluntària; a una pseudo-unitat, que subtilment desfeia tot el misteri de l'Encarnació.

Roma, doncs, s'imposà a tots i triomfà. És que la "Càtedra Apostòlica" no sols era una dignitat preeminent, sinó una força real per damunt de tots, dels simples fidels i dels mateixos bisbes, fins i tot quan eren congregats solemnement. Els que la tenien de la seva part, estaven segurs de la victòria; els que s'hi oposaven o volien actuar sense tenir compte d'ella en assumptes religiosos en els quals Roma s'interessava, més o menys tard havien de doblegar-se o eren foragitats com a heretges. Els "orientals" en són exemple al Concili d'Efès; pocs anys més tard ho serà la mateixa seu alexandrina, ara tan unida

(66) P. e. A. C. O. I, 2, p. 101.

(67) No obstant l'anatematisme de Joan d'Antioquia conté les frases més suaus que es podien pronunciar contra Nestori. Després de dir que té per deposat a Nestori, afegeix: «...καὶ ἀναθεματίζομεν τὰς φάυλας αὐτοῦ καὶ βεβήλους κενοφωνίας...» (A. C. O. I, 1, 4, p. 9).

a Roma, i que, no obstant, aviat veurà el seu patriarca Diòscor assegut al lloc dels reus i anatematitzat com heretge per haver-se apartat de Roma; i, el que és més notable, veurà el Concili que Diòscor havia volgut que fos el II Concili d'Efès i que primer li havia donat un èxit tan ressonant, estigmatitzat definitivament pel papa i convertit per sempre, de Concili en *Latrocini* d'Efès (68). I en tot aquest curs d'esdeveniments, els únics títols que la "Càtedra Apostòlica" invoca, són aquest mateix d'ésser per voluntat de Jesucrist "Càtedra Apostòlica" per excel·lència, és a dir, càtedra del Príncep dels Apòstols Sant Pere, que viu i es perpetua en els seus successors, els Pontífexs Romans.

* * *

Ara dues paraules només sobre la presidència del Concili; és cosa secundària i, després del que hem dit, sembla superflu deturar-s'hi.

En un legat es pot distingir la legació mateixa i la persona que porta la legació. El més congruent sembla ésser que la persona es consideri com investida de la legació i, per tant, en un ordre corresponent a la persona que li ha donada. Això és el que es fa correntment, almenys al nostre temps, encara que no gosàriem a dir que sempre es féu així. En la mesura en què la persona del legat, per raó de la legació que porta, s'identifiqui amb la persona que representa, en la mateixa mesura serà congruent que al legat se'l consideri fins a cert punt com la persona mateixa que l'envia. Tot això és veritat; però no nega que legació i persona del legat siguin dues coses distintes, i que, per tant, per raó de certes circumstàncies, aquesta distinció pugui influir en la pràctica, ja del tot, ja parcialment i amb certs matisos.

Doncs bé: com hem exposat anteriorment, la comissió donada pel papa es va posar al Concili d'Efès per damunt de tot. Se li varen tributar, diguem-ho així, els màxims honors; se li va donar la màxima eficàcia. Tenim, doncs, salvada la substància de la cosa; tot el demés és secundari.

1. *Suposem ara que Sant Ciril no representava el papa.* — Amb això i tot, Sant Ciril era el patriarca de la seu més il·lustre, present al Concili, ja que Nestori era reu, i Joan d'Antioquia va celebrar reunió a part amb els "orientals". A més, Sant Ciril havia estat nomenat plenipotenciari del papa en l'assumepte de Nestori abans de pen-

(68) Esplèndidament desenrotlla aquest punt V. SOLOVIEV, *La Russie et l'Église universelle*, t. II, c. XIII, pp. 190-193.

sar-se en celebrar el Concili; havia portat l'afer personalment amb grandíssima energia; era, ultra això, el més docte de tots i tenia una grossa majoria de bisbes que l'aplaudien calorosament i es gloriejaven de tenir-lo per cap; en una paraula, era sens dubte, humanament parlant, la figura de més relleu de tot el Concili. Per altra banda, el papa Sant Celestí havia manat expressament als seus legats que *estiguessin a tot el que digués Sant Ciril* (69). Doncs essent així, encara que no s'imposa, tampoc no resulta gens estrany que, per cert consentiment, expressat potser més per obres que per paraules, se li donés el lloc de preferència al Concili, àdhuc després de l'arribada dels legats; i que, havent d'estar aquests *per manament del papa* a tot el que digués Sant Ciril, s'associessin a ell i, naturalment, tots tres legats fessin amb Sant Ciril com el cos presidencial, una mena de persona moral que representava el papa; en qual cas era molt congruent que ocupés Sant Ciril el lloc de preferència, ja que personalment tenia molta més categoria i significació que els legats enviats de Roma.

Totes aquestes consideracions ens sembla que són prou raonables, i en tot cas ho són abastament perquè resulti estrany que membres assenyats de l'anglicanisme, com Puller (70), no vulguin passar endavant sense fer remarcar la qüestió de la presidència de Sant Ciril ocupada, segons ell, sense ésser delegat pel papa, com si això, encara que fos indiscutiblement veritat, significués res seriós en contra del primat de Roma en tota la seva significació i força substancial.

2. Hi ha un cert nombre d'autors catòlics que no s'accontenten amb el que hem dit, i volen provar que Sant Ciril representava el papa amb tota propietat. — Els indicis principals són aquests: “Encara que no es vegi enlloc que Sant Celestí hagi delegat expressament el bisbe d'Alexandria per ocupar el seu lloc en l'assemblea, i presidir-la en nom seu, les actes repeteixen regularment al principi de les sessions, fins després de l'arribada dels legats, que Ciril ocupa el lloc del bisbe de Roma” (71). A més, en lletres oficials del Concili, es troben algunes frases que en el sentit obvi semblen netament presentar Sant Ciril com a representant del papa (72). Ara bé: si Sant Ciril

(69) *A. C. O. I*, 2, p. 25. P. e.: “...ad fratrem et coepiscopum nostrum Cyrillum consilium vestrum omne convertite, et quidquid in eius videritis arbitrio, facietis...”

(70) *The primitive Saints and the See of Rome*, part II, lect. XII, ed. 1914, pàgines 376-377, n. 2. Puller es refia completament de Launoy. Vegi's el que després observem d'aquest autor tan poc ortodox i fins poc escrupolós en crítica.

(71) *JUGIE*, *art. cit.*, col. 160.

(72) Per exemple, en la relació del Concili enviada a l'emperador per mitjà de Palladi: «...διὰ τὸ καὶ τὸν τῆς μεγάλης Ῥώμης συμπαραίνειν τῇ Συνόδῳ καὶ τοὺς τῆς Ἀφρικῆς διὰ τοῦ θεοσεβειστάτου καὶ ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου...» (*A. C. O. I*, 1, 3, p. 12).

no fos representant del papa sinó d'una manera impròpia i extensiva, sembla que no es diria tan senzillament que "ocupa el lloc del papa" o que "per mitjà d'ell és el papa present al Concili". Doncs si aquestes frases es troben en actes i lletres oficials sense afegir cap indicatiu d'explicació, sembla que, encara que no es conservi un document d'expressió delegació per al Concili, podem raonablement prendre les actes i lletres en el seu sentit més planer i obvi, mentre no s'addueixin en contra arguments molt forts i explicacions clares; cosa que no veiem que facin els adversaris. Finalment, com diu molt assenyadament Jugie, "de fet no es veu pas que Celestí hagi retirat a Ciril els plens poders dels quals precedentment l'havia investit; molts de passatges de les seves cartes insinuen més aviat el contrari. Els tres legats reben la instrucció de mantenir-se estretament units a Ciril, *ad fratrem et coepiscopum nostrum consilium vestrum omne convertite, et quidquid in eius videritis arbitrio, facietis* (Mansi, *ibid.* t. IV, col. 556). En la carta que ell li va escriure abans del Concili (73), el papa diu a Ciril: *Tuae sit sanctitatis cum venerando fratrum consilio, ut orti in Ecclesia strepitus comprimentur* (Mansi, *ibid.*, col. 1292)" (74).

No gosariem a afirmar que aquest conjunt d'indicis sigui del tot concloent; a més, no es pot negar que hi ha també certs indicis no despreciables en contra. Launoy, sempre tan poc ortodox, els exposa amb molta fruïció (75). Tant se val; però bo és observar que per a certs indicis Launoy es funda en la traducció llatina, no pas en l'original grec; i per algun altre recalca paraules afegides, no sabem per qui, ja que no figuren en la mateixa versió llatina corrent (76). Volent fugir del que és accidental, no considerem convenient deturar-nos-hi.

(73) Un dia, només, abans de nomenar els seus legats, és a dir, el 7 de maig (JARRÉ, *Regesta Roman. Pontif.*, t. I, p. 56).

(74) JUGIE, *art. cit.*, col. 160.

(75) JOANNIS LAUNOY, *Opera omnia*, tomi V, pars II, Epistol. l. VIII, Antonio Fauro, Epist. IV, Coloniae Allobrogum, 1731, p. 581 ss.

(76) Posem un exemple. Per demostrar pels documents oficials que Sant Ciril no representava el papa, addueix Launoy el mateix text que fa poc hem citat en grec (nota 72), de la relació enviada a l'emperador per mitjà de Palladi. Però Launoy el cita en llatí d'aquesta manera: "Quae quidem Synodus omnes totius orbis sanctissimos Episcopos unum idemque sentientes habet; nam et magnae Romae Episcopus interest Synodo, neque desunt Africani per piissimum Cyrillum Archiepiscopum repraesentati...". A continuació argüeix Launoy de la paraula *repraesentati*: "Cur non dixissent Celestinum per Cyrillum repraesentari, quemadmodum dicunt Africanos per Cyrillum repraesentari?" *Opera cit.*, lloc cit., pàgines 583-584). Doncs bé: la paraula *repraesentati* no és o l'original grec (*A. C. O. I*, 1, 3, p. 12) ni a la versió llatina corrent (MANSI, IV, 1426) ni a l'edició crítica de Schwartz (*A. C. O. I*, 3, p. 97). Encara més: per poder fer millor el seu argument, Launoy ha posat dos verbs (*interest*—*neque desunt*); al grec no n'hi ha més que un, συμπαρεῖναι, que afecta Sant Celestí i els "africans". En aquest autor tan poc escrupolós posa la seva confiança Puller (*lloc. cit.*).

* * *

Certament, al Concili d'Efès els homes no ens acaben d'entusiasmar. Però no hi fa res. Si les qualitats personals de Sant Celestí semblen migrades en comparació amb les de Sant Lleó I, en canvi la seva autoritat de papa llueix tan esplèndida com la del gran Sant Lleó. Amb fina ironia escriu Duchesne, després de descriure la primera sessió del Concili: "Quan la sessió, que havia durat tota una llarga jornada de juny, va ésser, per fi, terminada, i s'escampà la nova de la condemnaió de Nestori, l'enorme multitud que voltava la basílica va promoure en crits de joia. Els bisbes van ésser aclamats i companyats fins els seus domicilis amb antorxes enceses; la vila tota s'il·luminà. Per aquelles bones gents, el Crist havia vençut l'heretgia, Maria havia triomfat de Nestori. És sota aquesta forma senzilla que el Concili d'Efès va quedar gravat a les imaginacions, sobretot a l'Occident; és aquesta impressió la que es va conservar. La realitat és més complicada" (77). Amb aquestes paraules ens assenyala Duchesne, encara que *a la seva manera*, el disegni providencial de Déu al Concili d'Efès, la realitat del pla diví destacant-se lluminosa damunt de l'emblemàtica realitat humana. Efectivament, així és: "El Crist va vèncer l'heretgia, Maria va triomfar de Nestori"; i la columna de foc que va guiar a la victòria, va ésser la que resplendeix i resplendirà sempre a Roma, "la Ciutat Eterna": el papa, per voluntat de Jesucrist, successor del Príncep dels Apòstols, Sant Pere.

Entre la bona gent a la qual afludeix Duchesne, també nosaltres volem ésser comptats; i, fixant els ulls, més que en altra cosa, en la realitat i fruit providencial del Concili, aquest és el record que, per damunt de tot, en volem servir piadosament. Per haver estat el seu cap i guia, el nom de Sant Celestí ressonarà sempre gratíssim al nostre cor. I, per haver contribuït al seu èxit amb totes les seves forces, també la figura de Sant Ciril d'Alexandria, ens apareixerà sempre nimbada de glòria; i, sense desconèixer els seus ímpetus i fins, si volem, impaciències, l'estimarem i el venerarem com a defensor ardorosíssim de la maternitat divina d'aquella que és també Mare nostra dolcíssima.

FRANCESC SEGARRA, S. J.

(77) *Histoire ancienne de l'Eglise*, t. III, c. X, 2.^a ed., 1910, p. 352.